

Uz promociju knjige: C. M. Martini, "Bog odgaja svoj narod"

Katehetski salezijanski centar, Vlaška 36

U svom uvodu *Ambrozije Matušić* najprije je predstavio lik autora želeći olakšati razumijevanje samog djela. Naglasio je da je kard. Martini nadbiskup Milana, jedne od najvećih nadbiskupija na svijetu (više od 3.000 biskupijskih i redovničkih svećenika, oko 800 redovnika laika, više od 10.000 redovnica, oko 30.000 vjeroučitelja i odgojitelja, na stotine tisuća roditelja koji kažu da su kršćani, "izvanredna vojska odgojitelja" - usp. str. 16).

Djelovanje autora može se podijeliti u dva razdoblja: vrijeme intenzivnog znanstvenog rada kao profesor na Gregorijani i Biblijskom institutu u Rimu, gdje je vršio službu rektora sveučilišta i instituta, i vrijeme nakon imenovanja za milanskog nadbiskupa (1980), obilježeno vrlo intenzivnom odgojno-pastoralnom djelatnošću, osobito pod vidom pastoralnog animiranja nadbiskupije (pastoralna pisma i programi) i duhovnog formiranja odgajatelja i odgajanika (duhovne vježbe, Škola Riječi, Škola molitve...). Autor je već donekle poznat našoj javnosti svojim knjigama: "Kako naučiti moliti", Zagreb, KS, 1987. i "Narod u hodu", Jelsa, Duh i vođa, 1987.

Knjižicu "Bog odgaja svoj narod" izdao je KSC u nizu "Nadahnuća". Jezik je vrlo jednostavan i neposredan. Iskustva, spoznaje, načela i programe izriče autor svima lako razumljivim stilom. Martini - ističe Matušić - promatra čovjeka u njegovoj povezanosti s Bogom. "Njegov humanizam je teocentrični, utjelovljeni, cjeloviti humanizam, koji polazi od istine da je Bog čovjekovo središte. Takav humanizam uključuje kršćansko poimanje grešnoga i otkupljenoga čovjeka, za razliku od antropocentričnog humanizma koji vjeruje da je čovjek svoje vlastito središte. Jer predlagati čovjeku samo ljudsko, znači zapravo izdati čovjeka." Uvodničar dalje ističe da je bitna oznaka ovog "teološkog" pristupa "staviti se u izričito oslušivanje Božje objave u povijesti" (Rahner). Taj objavljeni podatak teolog razmatra, dalje razvija, znanstveno produbljuje i sistematizira.

Važno je naglasiti još jednu značajku knjige koju sam autor navodi. Knjiga nije "neka pedagoška rasprava, a niti mali rudnik dobrih savjeta. Bit će to poruka koja potiče na povjerenje: Bog je među nama. On je odgajao svakoga od nas i sve nas. On nastavlja odgajati. Mi, odgojitelji, njegovi smo saveznici: odgoj nije naše, nego njegovo djelo. Učimo od njega, slijedimo ga, pouzdajemo se u njega, a on nas vodi i upravlja" (str. 10).

Bogu koji odgaja svoj narod i značajkama njegova odgojnog pristupa Martini posvećuje središnji dio svog pastoralnog pisma (str. 21-56). Taj dio mogli bismo nazvati "filozofijom odgoja u kršćanskoj viziji". Drugi dio promatra odgojnu djelatnost u suvremenim prilikama, otkrivajući dramatsku složenost ali i privlačnost i ljepotu odgajanja, koje "je stvar srca" (Don Bosco). Treći dio je konkretni pastoralni program s ciljevima, prijedlozima, provjerom i perspektivama.

Uvodničar je zaključio svoju predstavku autorovim riječima: "Odgajanje je radosno umijeće; ne može biti prisilni rad" (str. 70). "Djeca i mladi uče živjeti od onoga tko zna živjeti" (str. 73-74).

Drugi uvodničar *dr. Nedjeljko Kujundžić* izrazio je svoje zadovoljstvo riječima: "Oduševila me ova mala ali velika knjižica dopadnim stilom i dubinom misli." On vidi u njoj "plodotvornu metodiku vjerskog odgoja" na trostrukoj razini: prvi dio - filozofija odgoja, drugi dio - načela odgoja, treći dio - metodika odgoja. Bog odgajatelj - veli Kujundžić - predstavljen je ovdje u De Chardinovom trendu, a odgoj kao "dramatičan, konfliktan obrat prema vertikalni", naglašavajući tako, uz načelo kontinuiteta, i načelo kvalitativnih skokova (usp. str. 29-33). Božja svemoć i sveznanje i čovjekova sloboda ne isključuju se nego isprepliću. To je odnos suradništva. Odgajatelj kao Božji pomoćnik mora

najprije sam biti odgojen, obraćen, prosvjećen, da bi mogao shvatiti i odgajati ("credo ut intelligam" - sv. Augustin). Kujundžić naglašava kako autor daje odgajaniku visok stupanj subjektiviteta, i upravo zbog tog slobodnog interpersonalnog odnosa odgajatelja i odgajanika odgoj nije i ne može biti tehnika proizvodnje, nego umijeće, ars, koje počiva na dijaloškom principu, što je zapravo temelj svih humanih odnosa.

U diskusiji koja je slijedila *Ivan Marjanović* je prokomentirao središnji dio knjižice prema temama koje razrađuje sam autor: 1. odgojni proces je osoban i zajedničarski (osoba - zajednica jesu dva povezana vida odgojne dijalektike, koja se jednostavno i bogato mogu imenovati: Crkva), 2. stupnjevost i progresivnost (poći od točke u kojoj se nalazi subjekt da bi se činili pomaci u skladu s njegovim mogućnostima, ne forsirajući niti odgajanikov hod koji on ne može slijediti, niti ga ostavljati u njegovoj situaciji), 3. raskidi i kvalitativni skokovi (obraćenjska dimenzija "kršćanskog odgoja"), 4. put koji uključuje sukobe (napetost između realnog i idealnog u odgoju), 5. odlučno odgajanje: ispravljanje (protiv pasivnog stava, mlakosti, nesigurnosti, ravnodušnosti, dakle aktivan odnos koji niče iz autentične odgajateljske ljubavi), 6. planski odgoj (odgoj nije prepušten "slučaju", "inspiraciji", "spontanosti", nego vodi računa o "konačnom cilju", teži do "mjere uzrasta punine Kristove"), 7. Bog odgaja svoj narod u povijesti (inkarnacijski pristup, ukorijenjenost u situaciju, vrijeme i prilike, nema "apstraktnog", hermetički zatvorenog i za sve prilike doradenog odgoja), 8. Bog i njegova sredstva (Bog odgaja "iznutra", on je onaj "koji daje rasti"), 9. Isus i osobni odgoj (Isus uzor u diferenciranom pristupu svakoj osobi, otvoren, strpljiv, originalan, osoban, životan odgajatelj), 10. "Unutarnji učitelj" (uloga Duha Svetoga u odgoju), 11. Odgojni put Marije, "Otkupiteljeve majke" (konkretan put jednog uspjelog Božjeg odgoja, Marijino predanje, suradnja, zrelost vjere čine ju uzorom i majkom odgoja. Sve nam to pomaže da se pitamo kakav je naš odgoj i kako možemo kvalitetnije odgojno služiti kao Božji suradnici.

V. Poljak u svom intervjuu iznio je neka iskustva iz vlastitog života koja osvjetljavaju nekadašnji pristup vjerskom odgoju koji je bio prvenstveno intelektualistički dok je emocionalna dimenzija bila osjetno zapostavljena. Odgoj u sebi ima zakonitost, i potrebno ju je prije svega uočiti, poznavati i njom se okoristiti, a u tome važnu ulogu igraju osjećaji koji nisu protiv intelekta, već se s njim nadopunjuju.

F. Jelavić izdvaja element "oslušivanja" koji je u uvodu spomenut i pita kako to treba Boga oslušivati? A što ako ja ne čujem ili krivo čujem? Mogu li onda odgajati? Može li ateist čuti, a ako ne, može li onda odgajati?

A. Matušić je najprije duhovito odgovorio "ako slabo čuje ne može biti odgojitelj", a onda dodao da oslušivanje nije jedini kriterij odgajateljeva pristupa. Moramo slušati svi zajedno što podrazumijeva i biti zajedno, tj. tvoriti Crkvu. U njoj prepoznajemo Božji naum, provjeravamo svoj put i međusobno se dopunjujemo.

I. Marjanović je iznio zgodu s dodjele počasnog doktorata kardinalu Martiniju, od strane Fakulteta odgojnih znanosti Salezijanskog sveučilišta u Rimu, kad je Martini rekao da je u svojoj skromnosti pristao primiti počasni doktorat a za njegovu dodjelu neka se sramote salezijanci koji mu ga dodjeljuju. A u tom trenutku Martini je imao bogatu znanstvenu karijeru iza sebe. Time je zapravo rečeno da oslušivanje mora pratiti ozbiljno proučavanje i ja u ovoj knjižici vidim najveću vrijednost u tome što jedan stručnjak biblijskih znanosti s uspjehom i lakoćom govori o ključnim pitanjima odgoja.

S. Bolkovac je iznio zgodu iz Isusova života u kojoj ga njegovi učenici pitaju, trebaju li zabraniti činiti dobro u Isusovo ime onima koji ne idu za njim, te koristeći Isusov odgovor veli da nije važna nečija deklariranost već stvarni odnos i zauzetost.

M. Božić potaknuta tvrdnjom da je "odgoj stvar srca", pita koja je vrijednost osjećaja u odgoju i da li je ta dimenzija podcijenjena? N. Kujundžić odgovara da se to znalo desiti posebno u režimu herbartovske pedagogije koja je bila monološka,

zanemarivši dijalog kao osnovnu pedagošku kategoriju, ali po sebi emocija nije u suprotnosti s ratiom, nego je, jedno i drugo sastavni element uspješnog odgoja. Emocija se može shvatiti kao snaga, energija, a intelekt kao inženjering, kanaliziranje te snage do postignuća razumske svrhe.

F. Jelavić se poziva na izričaj da je dijalog eminentni put odgoja i tvrdi da je "dijalog kao kategorija više predmet razuma nego srca." T. Čubelić naglašava važnost dijaloga kao fundamentalne misaone koncepcije u kojoj odgojni uspjeh nije izravno ovisan od vjerničke ili ateističke opredjeljenosti, nego od metode dijaloga. V. Poljak tvrdi da je metoda dijaloga presudna za dinamiku europske kulture. T. Čubelić razvijajući misao kako je suvremena filozofija utvrdila da je religiozna komponenta immanentna čovjekovoj prirodi, odgovara na pitanje, gdje je sloboda ako je na djelu Bog kao svemoćno i sveznajuće biće (Šakić). Čubelić tvrdi da baš dijaloška metoda vodi do oslobođenja i slobode, koja se pak ne smije shvaćati u apsolutnom smislu. To isto zastupa i A. Matušić naglašavajući da odgovor ovisi od pitanja poimanja slobode. Čovjek je slobodan - to mu je dano, ali je i pozvan da bude slobodan - to mu je zadano. U kršćanskom smislu biti slobodan znači biti u istini. Sloboda je neprestano događanje, a nije posjedovanje. N. Kujundžić ističe da je sloboda polivalentna, a čovjek uz sve uvjetovanosti na makroplanu ipak na stohastičkom, mikroplanu ostaje biće slobode. Ana Ivanek pak tvrdi da se čovjek rađa slobodan, ali rođenjem postaje neslobodan, zbog snažnih uvjetovanosti kojima je izvrnut. Ona međutim smatra da odgajati može svatko tko voli čovjeka, a odgoj je "sprega srca i uma". Citirajući neke znakovite izričaje iz knjižice, ustvrdila je da je to knjiga, ne samo za odgajatelje, nego za sve koji se zanimaju za čovjeka.

T. Bilogrivić iznosi tvrdnju da je odgoj "u ovoj moralnoj devastaciji istina koja skupo košta". Umjesto makarenkovskog poziva "djeca za mnom!" djeca danas idu na "stratište odgoja" bez osjećaja da su voljena. V. Poljak se izjašnjava za ljubav u odgoju, ali ona se "ne može mjeriti metrima, kilogramima ili postocima". Samo u pjesmi se može reći: "Ide cura preko sela 16% nevesela."

M. Pranjić je naglasio da je u odgoju potrebna i unutarnja sloboda, bez opterećenja i bojazni, a tome pridonose i ovi naši opušteni susreti, u kojima se upoznajemo i učimo, i zato su svi dobrodošli.

Ravnatelj fonda za predškolski odgoj i obrazovanje, Mate Pavković, iznoseći impresije s Europskog foruma za alternativni pristup odgoju i obrazovanju pita: Da li odgoj i civilizacija prate jedno drugo, i izražava bojazan da smo u civilizaciji daleko stigli dok odgoj ne prati taj ritam.

Iz svega razgovora, upriličnog prigodom izlaska iz tiska ove male Martinijeve knjige, očito je da su pokrenuta velika pitanja vezana uz odgoj, i samo ozbiljnim naporom i služenjem u ljubavi mogu se očekivati bolja vremena. A Martinijeve jasne postavke i nadahnuta riječ dovodi nas u blizinu one "Riječi koja je tijelo postala".

I. M.